

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
232 "Соціальне забезпечення"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2020**

УДК 316.42(07.034)

Л93

Укладачі: Х. Ф. Агавердієва

О. В. Іванісов

Затверджено на засіданні кафедри економіки та соціальних наук.

Протокол № 10 від 10.03.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Людський розвиток [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" першого (бакалаврського) рівня / уклад. Х. Ф. Агавердієва, О. В. Іванісов. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 42 с.

Подано методичні рекомендації до виконання практичних завдань із навчальної дисципліни, що згруповані за двома змістовими модулями, охоплюють усі теми навчальної дисципліни та призначені сприяти поглибленому й самостійному вивченню дисципліни, а також набуттю необхідних практичних навичок.

Рекомендовано для студентів спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 316.42(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2020

Вступ

Необхідність в орієнтації країни в бік людського розвитку обумовлено прийняттям Україною Національних цілей розвитку тисячоліття, які ґрунтуються на матеріалах саміту ООН, у межах якого лідери держав узяли на себе зобов'язання зробити цей світ кращим для всього людства. Національні цілі спрямовано на ліквідацію таких негативних наслідків державної соціально-економічної політики, як: скорочення середньої тривалості життя населення, депопуляції, зниження соціальних стандартів життя, неефективного соціального захисту, занадто високого рівня розшарування населення, низької якості освіти та охорони здоров'я, гендерної нерівності тощо. Комплекс макроекономічних заходів, що нагадує дії "шокової терапії", має виконати поставлені перед урядом завдання у сфері людського розвитку (ЛР), відповідного європейським стандартам життя, повній реалізації можливостей, забезпеченні прав і свобод громадян України. До того ж економічне зростання має слугувати не стільки економічному розвитку, скільки розширенню можливостей людей обирати здобуття кращої освіти, кращої охорони здоров'я, кращих можливостей для самореалізації.

Метою навчальної дисципліни є засвоєння теоретичних засад людського розвитку, сприяння розширенню можливостей та ідей людського розвитку в Україні серед студентів.

Завдання дисципліни:

сформувати у студентів систему теоретичних і практичних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення людського розвитку у світі та Україні;

надати студентам загальні ґрунтовні навички в науковому аналізі процесів людського розвитку на державному та регіональному рівнях, зокрема, розрахунку, аналізі й моніторингу показників людського розвитку;

сформувати у студентів науково обґрунтовані, адекватні реальності, раціональні знання про процеси, явища й тенденції у сфері людського розвитку нашої країни: здоров'я, тривалість життя населення, освіту, культуру, інтелектуальний потенціал, рівень життя, нерівність, проблеми гендерної диференціації та ін.;

навчити студентів використовувати здобуті знання в конкретних процесах управління в галузі забезпечення ефективного формування й розвитку людського потенціалу на всіх рівнях;

сформувати на цій основі доцільне ставлення студентів до власного людського потенціалу, вміння нарощувати й ефективно використовувати свій людський капітал, забезпечувати своїми силами власний розвиток, усвідомлено досягати реалізації своїх інтересів у соціальних відносинах.

Предмет дисципліни: чинники, закономірності та способи забезпечення людського розвитку, методи його адекватного вимірювання і реального оцінювання, формування та продуктивного використання людського потенціалу.

Метою виконання практичних завдань із навчальної дисципліни "Людський розвиток" є набуття студентами практичних умінь та навичок у розв'язанні певного кола завдань макро- та мезорівневого значення, що виникають на сучасному етапі розвитку людства. Згідно з Національною рамкою кваліфікацій, перелік кваліфікаційних характеристик, якими мають володіти випускники освітньо-професійної програми "Управління соціальною сферою" освітнього ступеня "Бакалавр" у межах навчальної дисципліни "Людський розвиток" наведено в табл. 1. Практичні завдання розроблено згідно з визначеними професійними компетентностями, їх складено із завдань різного рівня складності, що охоплюють провідні теми, які вивчають у межах цієї навчальної дисципліни. Запропонований комплекс практичних завдань дає змогу оцінити поточну успішність знань студентів, його можуть може використовувати для самооцінювання.

**Структура складових частин професійних компетентностей із навчальної дисципліни
"Людський розвиток" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові частини компетентності, яку формують у межах теми	Мінімальний досвід	Знання	Уміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. "Людський розвиток" як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень					
Визначати особливості людського розвитку певної території	Сутність людського розвитку, еволюції поглядів до усвідомлення ключової ролі людини в суспільно-економічному та політичному житті	Знання сутності, значення, змісту та методологічних аспектів дисципліни, складових частин людського розвитку	Визначати напрями та розробляти заходи щодо створення сприятливого з позицій людського розвитку економічного, політичного, екологічного середовища	Презентувати результати досягнень людського розвитку окремого регіону, країни, світу	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем та напрямів людського розвитку
Тема 2. Сталий людський розвиток					
Визначати взаємозалежність між окремими чинниками людського розвитку	Взаємозв'язок економічного зростання та сталого людського розвитку	Знання особливостей досягнення економічного зростання та сталого розвитку суспільства; змісту роботи ПРООН у сфері людського розвитку; основних концепцій людського розвитку та їхній взаємозв'язок	Здійснювати аналіз впливу економічного зростання на сталість людського розвитку. Застосовувати концепції сталого розвитку в обґрунтуванні можливостей розширення вибору людини	Презентувати результати визначення найбільш обґрунтованих концепцій людського розвитку	Відповідальність за точність ідентифікації концепції людського розвитку окремої країни

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Теорія людського капіталу – економічна основа концепції людського розвитку					
Визначати ефективність інвестицій у людський капітал. Здійснювати вибір оптимального варіанта інвестування в людський капітал	Поняття "людський капітал", його складові частини. Основні види інвестицій у людський капітал та напрями розрахунку ефективності від вкладень у людський капітал	Знання теорії людського капіталу, методики розрахунку економічного оцінювання ефективності інвестування в людський капітал	Визначати ефективність інвестицій у людський капітал. Здійснювати обґрунтування ролі держави в інвестуванні людського капіталу. Здійснювати вибір оптимального варіанта інвестування в людський капітал	Презентувати результати розрахунку економічної, соціальної та бюджетної ефективності вкладень у людський капітал	Самостійно приймати рішення щодо вибору найбільш обґрунтованого варіанта інвестування в людський капітал
Тема 4. Індекс людського розвитку					
Здійснювати розрахунок інтегрального показника людського розвитку різних країн	Основи розрахунку індексу людського розвитку, запропонованого ПРООН	Знання методики розрахунку індексу людського розвитку та його складових компонентів	Здійснювати розрахунок індексу людського розвитку та його складових частин індексу тривалості життя, індексу рівня освіченості, індексу доходу, а також індексу людського розвитку, ураховуючи гендерний фактор, індексу злиденності	Презентувати результати розрахунку інтегрального показника людського розвитку країни	Приймати рішення щодо ступеня людського розвитку країни та обґрунтування заходів щодо підвищення наявного рівня

1	2	3	4	5	6
Тема 5. Індекс людського розвитку регіонів України					
Здійснювати розрахунок інтегрального показника та складових частин індексу людського розвитку регіонів України	Національні методики розрахунку індексу людського розвитку, запропоновані українськими вченими	Знання методики визначення системи показників, що характеризують людський розвиток регіонів України	Здійснювати аналіз стану людського розвитку в регіонах України за статистичними даними	Презентувати результати аналізу стану людського розвитку в регіонах України за статистичними даними	Приймати рішення щодо ступеня людського розвитку в регіонах України
Тема 6. Здоров'я і тривалість життя в контексті ЛР					
Здійснювати розрахунок показників, що характеризують здоров'я населення та тривалість життя за наявними методиками, а також виявляти основні тенденції щодо визначених даних	Здоров'я і довголіття як передумови й наслідок людського розвитку. Соціально-економічні та екологічні детермінанти, що впливають на погіршення стану здоров'я населення	Знання ролі системи охорони здоров'я у формуванні рівня здоров'я населення; сутності соціально-економічних детермінант погіршення стану здоров'я населення	Здійснювати аналіз стану системи охорони здоров'я у країні. Визначати показники, що характеризують рівень розвитку системи охорони здоров'я	Презентувати результати визначення екологічної та соціально-економічної детермінант на стан здоров'я населення	Відповідальність за точність і коректність результатів

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Освіта, культура, інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку					
Здійснювати розрахунок індексу освіти населення певної країни	Освіта, людський розвиток і економічне зростання. Рівень культури як результат і чинник людського розвитку	Знання ролі освіти та грамотності, а також її вплив на рівень людського розвитку окремої країни	Виявляти соціальні аспекти інвестування освіти. Визначати взаємозалежність між освітою та окремими чинниками людського розвитку	Презентувати результати розрахунку індексу освіти населення, здійснювати аналіз його динаміки у порівнянні з іншими країнами світу	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток					
Здійснювати розрахунок показників, що характеризують ринок праці країни, і формулювати висновки щодо визначених даних. Проводити розрахунок показників, що характеризують зайнятість населення	Забезпечення повної продуктивної зайнятості. Взаємозв'язок зайнятості та рівня людського розвитку	Знання принципів стратегії зайнятості, яка сприяє людському розвитку	Здійснювати розрахунок показників ринку праці та зайнятості населення	Презентувати результати розрахунку показників ринку праці та зайнятості населення	Відповідальність за точність і коректність результатів

1	2	3	4	5	6
Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток					
Здійснювати розрахунок індексу ВНД на душу населення певної країни. Здійснювати розрахунок індексу злиденності населення (ІНН-1 та ІНН-2)	Поняття добробуту в концепції людського розвитку. Бідність як головна перешкода людському розвитку. Державна політика подолання бідності	Розуміння поняття добробуту в концепції людського розвитку, а також рівня життя та основних показників його вимірювання	Здійснювати розрахунок показників індексу людського розвитку, що характеризують рівень життя та злиденності. Здійснювати порівняння визначених даних	Презентувати результати розрахунку показників рівня життя та злиденності населення, залежно від рівня розвитку країни	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 10. Гендерний розвиток у контексті концепції людського розвитку					
Використовувати методику ПРООН для розрахунку індексу розвитку, урахуваючи гендерний фактор. Використовувати методику ПРООН для розрахунку індексу розширення можливостей жінок	Гендерна справедливість щодо одержання освіти. Різниця в рівнях доходів чоловіків і жінок як результат різних соціальних можливостей	Знання питань виникнення та підтримки, чинники гендерної нерівності в окремих країнах та Україні	Здійснювати розрахунок показників складових частин індексу людського розвитку, урахуваючи гендерний фактор	Презентувати результати розрахунку індексу людського розвитку, урахуваючи гендерний фактор	Відповідальність за точність і коректність результатів

Змістовий модуль 1

Вимірювання рівня людського розвитку

Тема 1. "Людський розвиток" як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень

1.1. Практичне завдання з визначення переваг та недоліків етапів економічного розвитку країни.

Студентам пропонують, виходячи з характеристик етапів економічного розвитку різних країн світу, виявити переваги та недоліки кожного з них (табл. 1.1). Роботу необхідно оформити письмово з формулюванням аргументованих відповідей.

Таблиця 1.1

Характеристики етапів економічного розвитку

Характеристики	Етапи економічного розвитку		
	доіндустріальний, аграрний	індустріальний	постіндустріальний, наукомісткий
Провідний сектор економіки	Аграрний сектор	Промисловий сектор	Сфера послуг
Основний вид продукції, що виробляють	Сільськогосподарська, ремісницька	Промислова	Інформаційні послуги
Основні фактори виробництва	Трудові та природні ресурси	Трудові ресурси та капітал	Трудові ресурси, капітал та технології
Провідне джерело економічного розвитку	Продуктивність природних ресурсів	Продуктивність трудових ресурсів, капіталу	Продуктивність високотехнологічних ресурсів
Основний фактор людського розвитку	Удосконалення навичок	Формування здібностей	Розвиток здібностей

1.2. Есе на тему.

"Що я як Прем'єр-міністр України можу зробити для підвищення рівня людського розвитку країни"

Студентам пропонують тему есе, яке вони пишуть на практичному занятті та здають викладачу після завершення навчального заняття.

В есе студенти визначають послідовність дій або алгоритм виконання найбільш актуальних завдань у сфері людського розвитку (освіта, система охорони здоров'я, доходи населення), що потребують вирішення, наводять авторське бачення проблем розвитку та шляхів їх розв'язання тощо.

1.3. Ділова гра.

"Процес людського розвитку"

Вихідні дані та завдання

Студентів розподіляють на три-чотири підгрупи за бажанням. Кожній підгрупі пропонують перелік із 36 понять (табл. 1.2), що характеризує різні складові частини людського розвитку країни. Необхідно скласти схему у вигляді графічного відображення процесу людського розвитку, на якій показати взаємозв'язок всіх понять, обґрунтувати запропонований кожною групою варіант. Наприкінці заняття відбувається обговорення отриманих схем, визначають групу, яка подала найбільш логічну схему процесу людського розвитку.

Методичні рекомендації

На *першому етапі* студентів розподіляють на підгрупи, кожній із яких пропонують список понять, наведених у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Перелік понять, що пропонують підгрупам для побудови процесу людського розвитку

№ п/п	Поняття	№ п/п	Поняття	№ п/п	Поняття
1	2	1	2	1	2
1	Здоров'я	13	Соціальні стандарти життя	24	Багатство
2	Освіта	14	Тривалість життя населення	25	Фактори виробництва
3	Економічне зростання	15	Культура	26	Довголіття
4	Злиденність населення	16	Економічний розвиток країни	27	Інтелектуальний потенціал
5	Добробут	17	Державна політика зайнятості	28	Продуктивна зайнятість
6	Безробіття			29	Державна зовнішньоекономічна політика
				30	Ментальність населення

1	2	1	2	1	2
7	Економічно активне населення	18	Бідність	31	Зовнішнє середовище
8	Рівень життя	19	Гендерний розвиток	32	Ресурси
9	Нерівність	20	ВВП	33	Номінальні доходи
10	Людський розвиток	21	Доходи населення	34	Людські можливості
11	Прожитковий мінімум	22	Продуктивність праці	35	Економічна нерівність
12	Рівень життя	23	Розширення прав людини	36	Реальні доходи

На *другому етапі* студенти готують свій варіант: схеми людського розвитку, які подають у графічному вигляді. Це може бути: розв'язання за типом схеми людського розвитку, алгоритму або послідовного переходу від однієї групи понять до іншої; рисунок квітки, у середині якої розмістили ключове слово, або дерево, стовбур якого становлять основні поняття тощо. Студентам пропонують свободу дій, головне – розробити власний підхід, логіку розташування та взаємозв'язок усіх понять та зобразити це графічно.

На *третьому етапі* відбувається обговорення запропонованих схем. Із цією метою від кожної групи виступає її представник із обґрунтуванням точки зору підгрупи на процес людського розвитку та пропонує свій варіант.

На *четвертому етапі* підгрупи спільно з викладачем підбивають підсумки обговорення, визначають найбільш продуману та обґрунтовану схему процесу людського розвитку.

Критеріями оцінювання виступають: 1) охоплення всіх показників у ході створення схеми понять людського розвитку; 2) логіка взаємозв'язку понять; 3) креативний підхід у відображенні результатів.

Ділова гра має відкритий характер, тобто немає чітко зафіксованої правильної або неправильної відповіді.

Тема 2. Сталий людський розвиток

Семінарське заняття

"Національні цілі розвитку тисячоліття: Україна-2030"

2.1. Подолання бідності: стан та перспективи досягнення до 2030 р.

2.2. Забезпечення якісної освіти впродовж життя.

2.3. Забезпечення ґендерної рівності: причини неможливості досягнення до 2030 р.

2.4. Фактори досягнення скорочення дитячої смертності до 2030 р.

2.5. Обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу й туберкульозу та започаткування тенденції до скорочення їх масштабів.

2.6. Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості.

2.7. Удосконалення регіональної екологічної політики.

Тема 3. Теорія людського капіталу – економічна основа концепції людського розвитку

Виконання аналітично-розрахункових задач

Розв'язання задач, які передбачають визначення ефективності інвестицій у людський капітал (розрахунок чистого дисконтованого прибутку від інвестицій, періоду окупності та індексу прибутковості).

3.1. Визначити ефективність підвищення кваліфікації десяти співробітників підприємства, на яке було витрачено 15 тис. грн, якщо після їх навчання випуск продукції на підприємстві підвищився на 30 тис. грн на місяць. Норма дисконтування становить (E_n) 0,25. Розрахунок виконати на два роки.

3.2. Визначити ефективність укладання коштів у розвиток 8 працівників, якщо щорічні витрати на розроблення методичного забезпечення становлять 20 тис. грн, поточні витрати на: оплату праці тренерів – 4 тис. грн, оренду приміщення для навчання – 2 тис. грн, ілюстративний матеріал – 550 грн. Підвищення продуктивності після розвитку становить 3,4 тис. грн/особу. Норма дисконтування – 23 % річних.

3.3. У зв'язку з розширенням дилерської мережі ПрАТ "Омега" провела навчання персоналу у складі 20 осіб. Витрати на навчання одного спеціаліста становили 5 000 грн. Тривалість дії програми навчання на продуктивність праці за попередніми розрахунками – три роки. Вартісна оцінка розбіжностей у результативності праці найкращих і середніх працівників у відділі становила 7 000 грн. Визначити, на які параметри роботи ПрАТ будуть впливати результати навчання працівників. Розрахувати ефект впливу програми навчання на підвищення продуктивності праці.

3.4. Який варіант оплати навчання співробітників найбільш вигідний для підприємства: одноразово для 30 працівників по 1 400 грн за кожного або поетапно: 6 осіб першого року по 1 400 грн за кожного, 5 осіб

по 1 800 грн другого року, 15 осіб по 2 200 грн третього року, по 2 600 грн четвертого року за інших? Коефіцієнт дисконтування для другого року – 0,909 091, третього – 0,826 446, четвертого – 0,751 315.

3.5. Визначити ефективність вкладання коштів у професійне навчання робітників штампувального цеху, якщо щорічні витрати становлять за цим елементом витрат 2017 р. 20 тис. грн, а підвищення продуктивності за той же період 4 тис. грн на особу. Контингент учнів становить 10 осіб. Норма дисконтування – 22,5 % річних.

3.6. Розрахувати індекс прибутковості розвитку персоналу за такими умовами: капітальні витрати на проведення навчання – 5 тис. грн; поточні витрати на проведення навчання – 200 грн/особу; підвищення продуктивності – 1 600 грн/особу; кількість тих, кого направили на навчання – 5 осіб.

3.7. Визначити ефективність підвищення кваліфікації трьох співробітників підприємства, на яке було витрачено 5 тис. грн/особу, якщо після їх навчання випуск продукції на підприємстві підвищився на 8 тис. грн на місяць. Норма дисконтування становить (E_n) 0,2. Розрахунок виконати на півроку.

3.8. Визначити втрати від підвищення кваліфікації п'яти співробітників підприємства, на яке було витрачено 7 000 грн, якщо після їх навчання випуск продукції на підприємстві не збільшився. Норма дисконтування становить 2 % на місяць. Розрахунок виконати на сім місяців.

3.9. Визначити внутрішню норму дохідності, якщо капітальні інвестиції у проєкт розвитку працівників дорівнюють 22 тис. грн, а ефект від його впровадження буде таким: першого року – 17 тис. грн, другого року – 5 тис. грн, третього року – 8 тис. грн.

3.10. Визначити внутрішню норму дохідності, якщо капітальні інвестиції у проєкт дорівнюють 15 тис. грн, а ефект від його впровадження буде таким: першого року – 11 тис. грн, другого року – 7 тис. грн, третього року – 3 тис. грн.

Методичні рекомендації

У процесі вирішення завдання необхідно використати формулу чистого дисконтованого доходу. Дисконтувати необхідно виплати на навчання за умови, що економічні зиски не передбачено.

Ефективність укладання коштів можна визначити, використовуючи дисконтування (тобто зведення майбутньої вартості до вартості сьогодні):

$$\text{ЧДД} = \sum_{i=1}^n V_i / (1 + e)^n, \quad (3.1)$$

де V_i – витрати на навчання працівників, грн;

e – ставка рентабельності, що містить інфляційну премію (переважно, беруть ставку банківського відсотка за депозитними внесками);

n – кількість періодів розрахунку.

Під час ухвалення рішення необхідно порівняти варіанти вкладання коштів: або поетапна оплата, або одноразові внески в оплату навчання.

Ефект дії програми навчання на підвищення продуктивності праці і якості продукції можна визначити за такою формулою (3.2):

$$E = T \times H \times B \times K - H \times Z, \quad (3.2)$$

де T – тривалість дії програми на продуктивність праці та інші чинники результативності праці (років);

H – чисельність працівників, що навчаються, осіб;

B – вартісна оцінка розбіжностей у результативності праці кращих та середніх працівників, грн;

K – коефіцієнт, який характеризує ефект навчання працівників (зростання результативності, частки (3/4);

Z – затрати на навчання одного працівника, грн.

Внутрішня норма дохідності дозволяє визначити таку ставку рентабельності, за якої грошовий потік від професійного навчання дорівнюватиме нулю:

$$\sum_{i=1}^n (\Delta\Pi_i - Z_i) / (1 + e)^n = 0. \quad (3.3)$$

Індекс прибутковості розвитку персоналу розраховується як відношення економії (доходу, прибутку) від запроваджених заходів до витрат, які на це були витрачені.

Тема 4. Індекс людського розвитку

Розв'язання практичних задач на визначення індексу людського розвитку та його складових.

1. Розрахуйте індекс людського розвитку для країни, користуючись даними табл. 4.1. Відповідь обґрунтуйте.

Таблиця 4.1

Вихідні дані для розрахунку

Показник	Значення
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	69,8
Очікувана тривалість навчання населення, яке ще отримує освіту	17
Середня кількість років, витрачених на навчання населенням у віці від 15 років та старше	10
ВНД на душу населення, \$	897

2. Виходячи з наведених в табл. 4.2 даних розрахуйте ІЛР трьох країн та порівняйте отримані значення за рівнем доходу, освіти, тривалості життя.

Таблиця 4.2

Вихідні дані для розрахунку ІЛР населення трьох країн

Показник	Країна 1	Країна 2	Країна 3
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	68,8	67,4	69,1
Очікувана тривалість навчання населення, яке ще отримує освіту	14,8	15,3	14,3
Середня тривалість навчання	11,3	10,4	11,7
ВНД на душу населення, \$	6 428	10 451	14 461

3. Здійсніть розрахунки індексу злиденності населення – ІЗН-1 та ІЗН-2 для двох країн використовуючи дані табл. 4.3.

Вихідні дані для розрахунку індексів злиденності населення двох країн

Показник	Значення
Вірогідність не дожити до 40 років	6,3
Частка осіб, що не дожили до 60 років	8,5
Частка неграмотних у загальній чисельності персоналу	30,0
Частка населення, що не має доступу до безпечної води	3,0
Частка дітей у віці до 5 років з недостатньою вагою	10,0
Частка функціонально неграмотного населення	15,0
Частка населення, що живе за межею бідності	14,0
Рівень застійного безробіття (12 місяців та більше)	13,2

4. Розрахуйте індекс людського розвитку з урахуванням гендерного фактору використовуючи дані табл. 4.4. На основі отриманих даних зробіть висновки щодо рівня ІРГФ та його складових.

Вихідні дані для розрахунку індексів злиденності населення

Показник	Жінки	Чоловіки
Середня очікувана тривалість життя при народженні	77	72,3
Питома вага в населенні країни	0,602	0,398
Рівень грамотності дорослих	85,0	91,2
Повнота охоплення навчанням	65,1	68,5
Очікуваний дохід за ППС, дол. США	7 025	11 560

Методичні рекомендації

Індекс людського розвитку розраховується за формулою:

$$I_{л.р.} = 1/3 (I_{д} + I_{о} + I_{у.ж}), \quad (4.1)$$

де $I_{д}$ – індекс тривалості життя;

$I_{о}$ – індекс досягнутого рівня освіти;

$I_{у.ж}$ – індекс реального ВВП на душу населення.

Індекс тривалості життя розраховується за формулою:

$$I_d = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}, \quad (4.2)$$

де X_i – фактичне значення цього показника;

X_{\min} – мінімальне значення цього показника, взяте за еталон у міжнародній практиці. Загалом для всього населення – 25 років (для жінок – 27,5 років, чоловіків – 22,5 років);

X_{\max} – максимальне значення цього показника, взяте за еталон у міжнародній практиці. Загалом для всього населення – 85 років (для жінок – 87,5 років, чоловіків – 82,5 років).

Індекс досягнутого рівня освіти розраховується за формулами:

$$I_o = 2/3 I_{гр} + 1/3 I_{уч}, \quad (4.3)$$

де $I_{гр}$ – індекс писемності дорослого населення;

$I_{уч}$ – індекс частки учнів у всіх видах учбових закладів.

$$I_{гр} = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}, \quad (4.4)$$

$$I_{уч} = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}, \quad (4.5)$$

де X_{\min} – писемність дорослого населення і частка учнів (0 %);

X_{\max} – писемність дорослого населення і частка учнів (100 %).

Індекс реального ВВП на душу населення розраховується за формулою:

$$I_{y.ж} = \frac{\log D_f - \log D_{\min}}{\log D_{\max} - \log D_{\min}}, \quad (4.6)$$

де D_{\min} – мінімальний рівень ВВП на душу населення – 100 дол. США ($\log 100 = 2,000$);

D_{\max} – максимальний рівень ВВП на душу населення – 40 000 дол. США ($\log 40\,000 = 4,602$).

$$\text{Log } 3\,400 = 3,531;$$

$$\log 2\,200 = 3,342;$$

$$\log 1\,400 = 3,146;$$

$$\log 4\,250 = 3,628.$$

Інтерпретація отриманих результатів:

$I_{л.р.}$ – 0,8 і більше – країни з високим рівнем людського розвитку;
0,5 – 0,799 – середній рівень;
менше 0,5 – низький рівень.

Розрахунок ІНН-1t (індекс абсолютної злиденності у країнах, що розвиваються) проводиться за такою формулою:

$$ІНН-1t = [(P_{1t}^3 + P_{2t}^3 + P_{3t}^3) / 3]^{1/3}, \quad (4.7)$$

де P_{1t} – частка осіб, які не дожили до 40 років;

P_{2t} – частка неписьменних у загальній чисельності дорослого населення;

P_{3t} – незважене середнє, що включає в себе 2 компоненти: (1) частку населення, яка не має доступу до безпечної води; (2) частку дітей віком до п'яти років з недостатньою вагою.

Формула обчислення ІНН-2 (індекс відносної злиденності у розвинутих країнах) аналогічна ІНН-1 і виглядає таким чином:

$$ІНН-2t = [(P_{1t}^3 + P_{2t}^3 + P_{3t}^3 + P_{4t}^3) / 4]^{1/3}, \quad (4.8)$$

де P_{1t} – частка осіб, які не дожили до 60 років;

P_{2t} – частка функціонально неписьменного дорослого населення;

P_{3t} – частка бідних за доходами (при межі бідності 50 % від медіанного доходу);

P_{4t} – рівень застійного безробіття (12 місяців і більше).

Тема 5. Індекс людського розвитку регіонів України

1. Аналітичне завдання. Виходячи з наведених в табл. 5.1 даних здійснити аналіз і оцінювання індексу регіонального людського розвитку України та його шести складових – індексів відтворення населення; соціального становища; комфортного життя, добробуту, гідної праці, освіти. Порівняти умови людського розвитку в регіонах відповідно до даних, наведених на рис. 5.1. Відповідно до поданих даних один контур характеризує ситуацію в регіоні, інший – найвище значення серед регіонів.

Студенти аналізують окремий регіон, який за номером відповідає порядковому номеру в списку академічної групи (табл. 5.2).

Завдання необхідно оформити у зошит із зазначенням умов, чинників впливу, наслідків рівня складових для регіону; навести обґрунтовані висновки щодо виконання завдання.

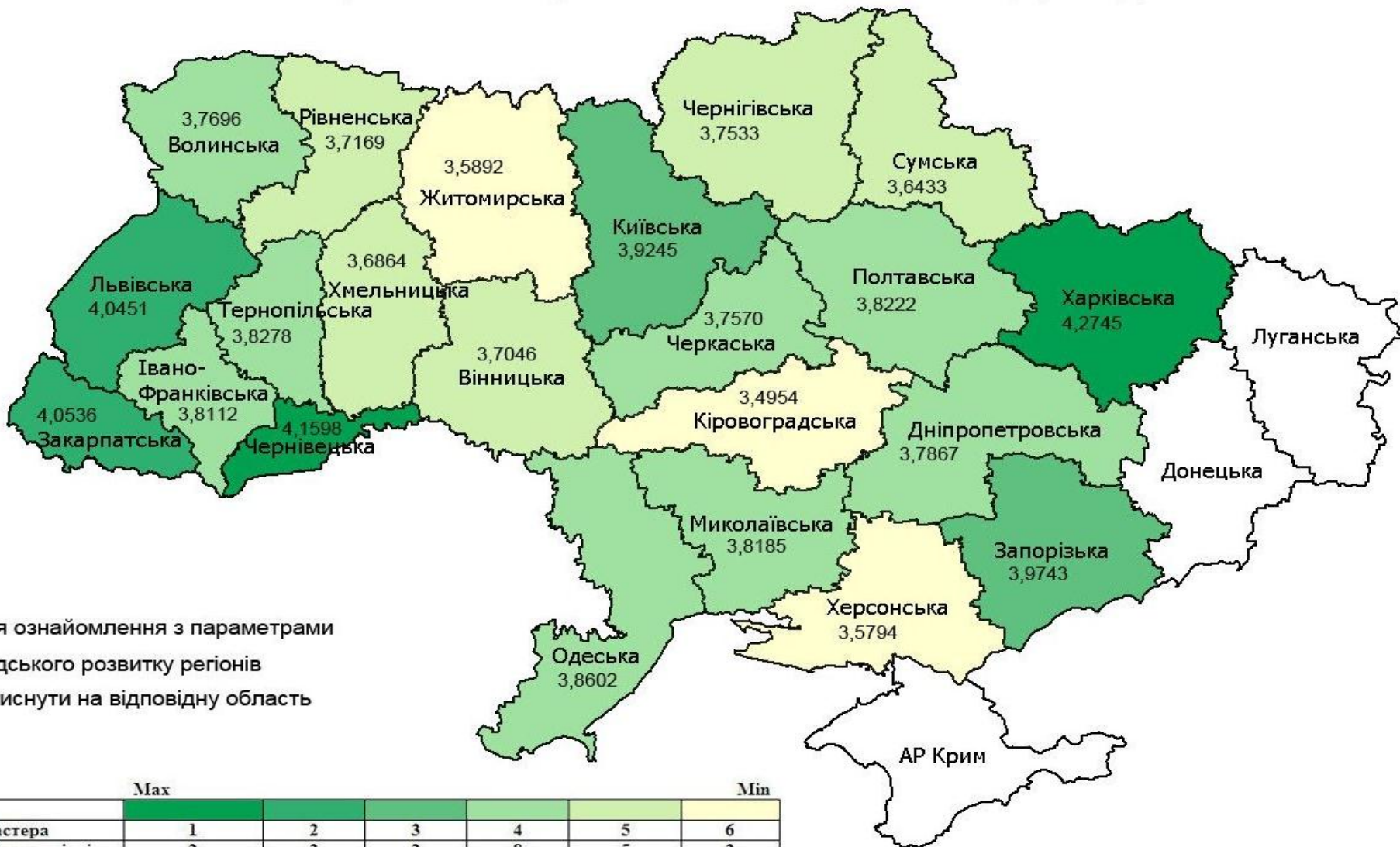

Рис. 5.1. Інтегральний індекс регіонального людського розвитку, 2014 рік [20]

Інтегральна оцінка регіонального людського розвитку [20]

Регіони	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013 ¹	2014 ²	2015 ²	2016 ²	2017 ²
АР Крим	3,5693	3,6526	3,7633	3,8030	3,8535	3,8655	3,7857	3,7714	3,9431	3,9964
Вінницька	3,3848	3,5298	3,5363	3,4855	3,5527	3,5362	3,5251	3,5717	3,6658	3,6485	3,6424	3,7046	3,7291	3,8262	3,8566
Волинська	3,3317	3,3532	3,3710	3,4415	3,4434	3,5214	3,5260	3,6245	3,7389	3,7417	3,7373	3,7696	3,8250	3,8700	3,8109
Дніпропетровська	3,4776	3,5969	3,5901	3,5969	3,6864	3,6368	3,6140	3,6143	3,7400	3,7213	3,7316	3,7867	3,7816	3,8279	3,7686
Донецька	3,4375	3,5157	3,5550	3,5940	3,6001	3,4870	3,5247	3,5759	3,7543	3,6422
Житомирська	3,2610	3,3296	3,2804	3,3065	3,3876	3,4065	3,3373	3,3561	3,5397	3,4996	3,4901	3,5892	3,5712	3,5656	3,5472
Закарпатська	3,7834	3,8957	3,9580	3,9486	4,1231	3,9044	3,8340	3,8658	4,0678	3,9817	3,9745	4,0536	4,0275	4,2995	4,0233
Запорізька	3,3693	3,4609	3,5292	3,5664	3,6070	3,6237	3,6401	3,8047	3,9556	3,9063	3,9174	3,9743	3,9546	3,8499	3,8184
Івано-Франківська	3,3833	3,6041	3,6283	3,6778	3,6423	3,6040	3,6198	3,6492	3,7530	3,6301	3,6219	3,8112	3,8923	4,3968	4,1554
Київська	3,5052	3,5816	3,4985	3,6078	3,8512	3,7621	3,8014	3,8023	3,9184	3,8710	3,8714	3,9245	3,8592	3,8229	3,7541
Кіровоградська	3,2075	3,2359	3,3017	3,2934	3,3035	3,2931	3,3593	3,4427	3,5411	3,5568	3,5516	3,4954	3,5650	3,6333	3,5257
Луганська	3,1709	3,3356	3,3164	3,3342	3,4880	3,4536	3,5344	3,5682	3,7665	3,7046
Львівська	3,5408	3,6743	3,7624	3,6675	3,7952	3,8296	3,7764	3,8261	3,9988	4,0100	4,0087	4,0451	4,0810	4,1922	4,1307
Миколаївська	3,4230	3,4970	3,6281	3,6132	3,7498	3,6212	3,5967	3,6926	3,9106	3,7436	3,7421	3,8185	3,8199	3,8647	3,8647
Одеська	3,3546	3,5273	3,5255	3,6139	3,6542	3,6784	3,7470	3,7215	3,8299	3,8188	3,8245	3,8602	3,7879	3,8017	3,7100
Полтавська	3,5373	3,7219	3,7184	3,6720	3,6340	3,6757	3,7260	3,8062	3,8390	3,8332	3,8333	3,8222	3,8530	3,8509	3,9103
Рівненська	3,3522	3,4023	3,5647	3,5886	3,6273	3,5388	3,6082	3,5972	3,6985	3,6481	3,6417	3,7169	3,7163	3,6738	3,6576
Сумська	3,2559	3,3869	3,4829	3,5431	3,5728	3,4405	3,5772	3,5608	3,5752	3,6025	3,6030	3,6433	3,6951	3,8151	3,7425
Тернопільська	3,4707	3,5849	3,4491	3,5281	3,6102	3,6510	3,6305	3,6748	3,7310	3,7735	3,7619	3,8278	3,8709	3,9584	3,9749
Харківська	3,4865	3,6972	3,7345	3,7722	3,8813	3,8497	3,8512	3,9566	4,1489	4,2097	4,2141	4,2745	4,1996	4,0752	4,0564
Херсонська	3,2840	3,3642	3,3352	3,4333	3,4677	3,3796	3,4265	3,4941	3,5957	3,5028	3,5008	3,5794	3,6090	3,6267	3,5438
Хмельницька	3,3595	3,4881	3,3717	3,4487	3,5773	3,5406	3,5575	3,5424	3,6684	3,7275	3,7194	3,6864	3,6479	3,6694	3,6188
Черкаська	3,4433	3,5245	3,5824	3,7585	3,7091	3,7421	3,7848	3,7928	3,7344	3,7667	3,7651	3,7570	3,7772	3,7325	3,7286
Чернівецька	3,5332	3,6489	3,5888	3,7144	3,8256	3,9271	3,8510	3,8889	4,0393	4,1621	4,1549	4,1598	4,1321	4,3624	4,2294
Чернігівська	3,1473	3,2410	3,3353	3,3811	3,4638	3,4439	3,5215	3,5798	3,7055	3,6884	3,6821	3,7533	3,6709	3,6475	3,7247

¹ Дані перераховано без урахування Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей.

² Дані перераховано без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, а також Донецької та Луганської областей, у зв'язку з відсутністю даних по частині зони тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Інтегральний регіональний індекс людського розвитку, 2017 рік [20]

	Регіони	Блок 1 "Відтворення населення"		Блок 2 "Соціальне середовище"		Блок 3 "Комфортне життя"		Блок 4 "Добробут"		Блок 5 "Гідна праця"		Блок 6 "Освіта"		ІРЛР, 2017 р.	
		СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	сума	ранг
1	Вінницька	0,6966	7	0,5831	8	0,5599	18	0,7178	8	0,4717	17	0,8275	10	3,8566	9
2	Волинська	0,7180	3	0,6092	7	0,6199	8	0,5915	17	0,4545	20	0,8178	15	3,8109	11
3	Дніпропетровська	0,6640	20	0,4444	17	0,5547	21	0,7267	6	0,5159	6	0,8629	2	3,7686	12
4	Житомирська	0,6769	14	0,4280	18	0,5955	14	0,5579	19	0,4846	11	0,8043	19	3,5472	20
5	Закарпатська	0,6571	21	0,5562	9	0,7045	1	0,7731	4	0,5731	1	0,7592	22	4,0233	5
6	Запорізька	0,6831	12	0,4656	14	0,5478	22	0,7987	3	0,4795	12	0,8438	5	3,8184	10
7	Івано-Франківська	0,7099	4	0,7506	3	0,6167	9	0,7702	5	0,4904	9	0,8176	16	4,1554	2
8	Київська	0,7281	2	0,4195	19	0,6372	6	0,5905	18	0,5479	2	0,8309	9	3,7541	13
9	Кіровоградська	0,6189	22	0,3735	22	0,5904	15	0,6526	12	0,4640	19	0,8262	11	3,5257	22
10	Львівська	0,6906	9	0,7732	1	0,6724	2	0,6454	14	0,5137	7	0,8355	8	4,1307	3
11	Миколаївська	0,7072	5	0,4017	21	0,6086	11	0,8402	2	0,4887	10	0,8182	14	3,8647	8
12	Одеська	0,6739	15	0,4469	16	0,6621	3	0,6012	16	0,5178	5	0,8081	18	3,7100	17
13	Полтавська	0,7725	1	0,5005	12	0,5827	16	0,7221	7	0,4739	15	0,8586	3	3,9103	7
14	Рівненська	0,6981	6	0,6500	6	0,5974	13	0,4749	22	0,4434	22	0,7939	20	3,6576	18
15	Сумська	0,6957	8	0,5104	11	0,5549	20	0,6927	10	0,4723	16	0,8165	17	3,7425	14
16	Тернопільська	0,6817	13	0,7718	2	0,6020	12	0,6417	15	0,4518	21	0,8260	12	3,9749	6
17	Харківська	0,6683	19	0,6863	5	0,6382	5	0,6501	13	0,5431	3	0,8704	1	4,0564	4
18	Херсонська	0,6692	18	0,4083	20	0,6472	4	0,4985	21	0,5008	8	0,8198	13	3,5438	21
19	Хмельницька	0,6720	16	0,5434	10	0,5558	19	0,5297	20	0,4771	13	0,8409	6	3,6188	19
20	Черкаська	0,6697	17	0,4760	13	0,6105	10	0,6612	11	0,4674	18	0,8438	4	3,7286	15
21	Чернівецька	0,6866	11	0,7279	4	0,6289	7	0,8705	1	0,5226	4	0,7930	21	4,2294	1
22	Чернігівська	0,6895	10	0,4507	15	0,5652	17	0,7071	9	0,4751	14	0,8371	7	3,7247	16

Примітка: СКЗ* – стандартизовані калібровані значення по відповідному блоку.

Джерело: Розраховано фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України.

Змістовий модуль 2

Складові людського розвитку

Тема 6. Здоров'я і тривалість життя населення в контексті людського розвитку

6.1. Ділова гра "Чиста вода".

У м. Великий Камінь, де ремонтують атомні підводні човни, в 1986 році був викид атомних відходів у море. Цього року місця відпочинку на узбережжі були закриті. Необхідно 60 років для того, щоб атомні з'єднання розпалися, хоча нові викиди і знаходяться зараз у капсулах, гарантії на безпеку немає.

Проблема: забруднення навколишнього середовища в області Ус-сурійської затоки.

Мета: звернути увагу громадськості на екологічну проблему в даному регіоні, поставити людей в активну позицію вирішення даного питання.

Завдання:

залучити засоби масової інформації для ознайомлення громадськості із цією проблемою;

пробудити суспільну свідомість;

ознайомити людей з правилами та структурами, які вони можуть використовувати;

за допомогою ігрової ситуації спробувати вирішити екологічну проблему.

Учасники:

Суддя та засідателі (2 особи).

Обвинувачені та адвокат (3 особи).

Обвинувач, потерпілі (3 – 5 осіб).

Інші студенти поділяються на дві групи залежно від думок. Вони можуть бути викликані як свідки.

Хід гри:

1. Ознайомлення учасників з їхніми функціями і діями.

2. Хід суду:

знайомство зі справою;

слухання справи;

винесення рішення суду.

3. Оцінювання своїх дій у грі учасниками.

6.2. Виконання аналітично-розрахункових завдань.

1. Підприємство "Х" провело модернізацію обладнання цеху № 1, результатом чого стало скорочення викидів шкідливих речовин на 20 %. За результатами піврічної роботи підприємства після впровадження даних заходів зросла кількість відпрацьованих людино-днів на 10 % й склала 242 дні. Середньооблікова чисельність персоналу складає 1 200 осіб, із яких протягом минулого року 12 % хворіли через незадовільний стан довкілля на підприємстві. Обсяг товарної продукції за останні півроку склав 12 млн грн.

Розрахувати економічний ефект від зменшення захворюваності працівників. Зробіть необхідні висновки щодо соціальних зисків від запровадження природоохоронних заходів.

2. У результаті природоохоронних заходів на підприємстві скоротилися витрати на виплату допомоги з тимчасової непрацездатності працівникам, які хворіли внаслідок забруднення довкілля на 30 %. До запровадження заходів щорічні витрати склали 500 тис грн. за середньооблікової чисельності персоналу 600 осіб, з яких 20 % хворіли внаслідок забруднення довкілля. Кількість невідпрацьованих людино-днів через захворювання склало в минулому році 150 днів.

За результатами річної роботи підприємства після впровадження даних заходів зросла кількість відпрацьованих людино-днів на 15 % й склала 225 днів.

Розрахувати економічний ефект від скорочення витрат на виплати з тимчасової непрацездатності.

3. Згідно зі статистичними даними регіону в 2018 р. витрати в системі охорони здоров'я на лікування амбулаторних хворих склали 14,8 млн грн, причому для лікування в стаціонарних умовах виділено на 70 % більше. Чисельність амбулаторних хворих склала в цьому самому році 200 тис. осіб, стаціонарних – 300 тис. осіб. Середня кількість днів перебування амбулаторних хворих склала 10 днів, стаціонарних – 15. Визначити витрати на лікування хворих та середню вартість одного дня лікування в амбулаторних та стаціонарних умовах.

Методичні рекомендації

1. Економічний ефект від зменшення захворюваності працівників завдяки поліпшенню стану довкілля природоохоронними заходами визначається сумою таких показників:

а) ефект від запобігання втрат продукції за час хвороби робітників, зайнятих у сфері матеріального виробництва (E_x), обчислюється за формулою (6.1):

$$E_x = \Pi \times Ч \times (P_1 - P_2), \quad (6.1)$$

де Π – середній обсяг продукції, що припадає на один відпрацьований людино-день, грн;

$Ч$ – чисельність працівників, які внаслідок погіршення стану довкілля протягом року хворіли або доглядали захворілих, осіб;

P_2, P_1 – середньорічна кількість людино-днів роботи одного працівника до і після проведення природоохоронного заходу;

б) ефект від скорочення суми виплат (за рахунок фонду соціального страхування за період тимчасової і постійної непрацездатності) працівникам, які захворіли внаслідок забруднення довкілля (E_b), визначається за формулою (6.2):

$$E_b = Ч_d \times V_d \times (P_1 - P_2), \quad (6.2)$$

де $Ч_d$ – чисельність працівників, які отримали допомогу у зв'язку з тимчасовою і постійною втратою працездатності через хворобу протягом року, осіб;

V_d – середній розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності, яка припадає на один день захворювання, грн;

в) скорочення витрат у системі охорони здоров'я на лікування працівників, що захворіли внаслідок забруднення навколишнього середовища (E_o), визначають за формулою (6.3):

$$E_o = Z_a \times Ч_a \times D_a + Z_c \times Ч_c \times D_c, \quad (6.3)$$

де Z_a, Z_c – середні витрати в системі охорони здоров'я, які припадають на один день лікування хворого відповідно в амбулаторних чи стаціонарних умовах, грн;

$Ч_a, Ч_c$ – чисельність хворих, які лікувалися в тих самих умовах, осіб;

D_a, D_c – середня кількість днів перебування одного хворого в амбулаторних чи стаціонарних умовах, дні.

Тема 7. Освіта, культура, інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку

7.1. Аналітично-розрахункове завдання "Визначення періоду окупності підготовки фахівця".

Хід проведення:

1. Студенти розраховують величину власного людського капіталу і його окупність за допомогою сукупності запропонованих методичних підходів:

оцінюють витрати на підготовку школяра: дошкільний (до 6 років) і шкільний (11 років) періоди;

оцінюють величину витрат на отримання вищої освіти (5,5 років).

2. Визначають ефективність отриманої величини інвестицій з грошової точки зору, з позиції сьогоденної цінності майбутніх вигід і шляхом порівняння з величиною отриманих доходів (сьогодні або в майбутньому).

3. Ґрунтуючись на результатах виробничої практики, особистих судженнях, студенти розраховують загальну вартісну оцінку потенціалу фахівця.

4. Розраховують окупність потенціалу фахівця.

Методичні рекомендації

Ухвалення інвестиційного рішення про вкладення коштів в освіту передбачає облік усіх пов'язаних із ним вигід і витрат. Щоб розрахувати окупність витрат на здобуття освіти різних рівнів, необхідно визначити склад і розмір цих витрат. Для цього потрібно поетапно оцінити: витрати на навчання школяра, підготовку фахівця з вищою освітою, здобуття ученого ступеня, систематичне підвищення кваліфікації і післядипломну освіту.

Ґрунтуючись на методичних підходах до визначення вартісного капіталу, потенціал фахівця можна оцінити як сукупність інвестицій, тобто витрат на його формування. Ці витрати містять у собі: витрати на виховання, підтримку здоров'я, оплату медичних послуг, одяг, харчування, навчання, формування і підготовку фахівця, мобільність, пошук роботи, підвищення кваліфікації тощо.

Розрахунок величини людського капіталу фахівця виконують поелементно. За допомогою спрощеного комбінованого підходу до грошового оцінювання потенціалу фахівця, що містить у собі базову структуру людського капіталу фахівця, "модель корисності" і "хронологічну модель витрат", знаходимо вартісну оцінку потенціалу економіста.

Проведені дослідження величини й окупності потенціалу фахівця встановили величину вартісної оцінки його потенціалу в розмірі 368,5 тис. грн.

Найбільша питома вага припадає на дошкільний і шкільний періоди інвестування – 141,3 тис. грн (38,3 %), 100,2 тис. грн (27,2 %) становили витрати на здобуття вищої освіти, 78,3 тис. грн (21,2 %) – на вкладення у фізичний стан (відпочинок, підтримання здоров'я, медичне обслуговування). Витрати на післядипломну освіту і систематичне підвищення кваліфікації становили в середньому 25,5 і 23,1 тис. грн, відповідно.

У процесі професійної діяльності, поповнення загальноспеціальних і професійних знань, удосконалення навичок у навчанні й підвищення кваліфікації вартісна оцінка фахівця може істотно зрости.

Застосування вартісного підходу до оцінювання величини людського капіталу фахівця передбачає розглядати сутність даної категорії як:

ступінь адекватності та відповідності потенціалу фахівців сукупності обґрунтованих особистісних, професійних, ділових вимог, якостей і критеріїв, яким має задовольняти ідеальний фахівець;

сукупної матеріальної оцінки людського капіталу підприємства, сформованого під впливом об'єктивних і суб'єктивних обмежень і витрат на виховання, загальне та професійне навчання, перепідготовку й підвищення кваліфікації протягом трудового життя (з диференційованим, поелементним обліком витрат, зазначених самим працівником і витрат підприємства).

Окупність потенціалу фахівця визначаються, насамперед, величиною одержуваного доходу, характером і спрямованістю мотивації, сьогоденішньою цінністю майбутніх вигод, окупністю із грошової точки зору тощо.

Відповідно до теорії людського капіталу підвищені витрати, обумовлені більш високим рівнем освіти, мають давати велику віддачу у вигляді більш високих доходів.

Оцінюючи ефективність реалізації потенціалу фахівця з погляду теорії людського капіталу, необхідно враховувати фактор часу: порівнювати норму прибутковості інвестицій в освіту зі ставкою відсотка з депозитів, цінних паперів тощо, тому що кошти, укладені в навчання, можуть зростати згодом.

Для зведення витрат на освіту і майбутні доходи до єдиного моменту часу використовується норма дисконту R , під час визначення якої звичайно орієнтуються на ставку відсотка. Депозитні ставки для фізичних осіб коливаються в Україні від 4 до 8 % річних залежно від суми, терміну депозиту, банку.

Однак найбільш простим методом оцінювання ефективності вкладень у людський капітал фахівця і, отже, ефективності реалізації потенціалу фахівця економічного профілю, є оцінювання з погляду одержуваних доходів, тобто співвідношення величини витрат і доходів.

Тому, оцінюючи витрати, пов'язані зі здобуттям освіти, підвищенням кваліфікації, для визначення ефективності реалізації потенціалу конкретного фахівця необхідно їх зіставляти з величиною одержуваних доходів.

Даний підхід до оцінювання ефективності реалізації потенціалу нерозривно пов'язаний із поняттям мотивації і процесами формування мотиваційної сфери сучасного фахівця. Основою для формування того чи іншого мотиву є незадоволена потреба. Тому мотивація як процес ґрунтується на сукупності характеристик ступеня задоволення тих чи інших потреб суб'єкта.

Основною проблемою формування ефективної мотивації сучасного фахівця є створення системи стимулів до праці. Однак у даний час ефективною стала тіньова мотивація як для керівника, так і для підлеглих (диференційовано від місця, займаного в ієрархії управління).

Таким чином, рівень одержуваних доходів і, як наслідок, якість життя фахівця можна розглядати як один із аспектів ефективної реалізації його потенціалу і людського капіталу. Ефективність укладання коштів та майбутнього доходу можна визначити використовуючи дисконтування (тобто зведення майбутньої вартості до вартості сьогодення):

$$\text{ЧДД} = \left[\sum_{i=1}^n (\Delta\Pi_i - Z_i) \right] / (1 + e)^n, \quad (7.1)$$

де $\Delta\Pi_i$ – дохід майбутнього фахівця, грн;

Z_i – поточні інвестиції в людський капітал, грн;

e – ставка рентабельності, що містить у собі інфляційну премію;

n – кількість періодів розрахунку.

У процесі розрахунку окупності потенціалу фахівця можна використовувати два підходи: співвідношення потенціалу із загальним доходом або тільки зарплатою.

Окупність (ПО) інвестицій в підготовку фахівця здійснюється за формулою (7.2):

$$\text{ПО} = \Delta\Pi_i / B, \quad (7.2)$$

де B – інвестиції в підготовку фахівця, визначені у поточних цінах, грн.

7.2. Аналітичне завдання "Рівень освіти в регіонах України".

Студентам пропонуються дані щодо значення показників по такому блоку людського розвитку регіонів України в 2017 р. як "освіта" (табл. 7.1 та 7.2). У табл. 7.3 наведена динаміка значення індексу блоку "освіта" по регіонах України за 2013 – 2017 рр., а в табл. 7.4 – рейтингові значення цього самого блоку. Необхідно проаналізувати регіони України за наведеними значеннями. Регіон студенти обирають залежно від номеру за списком в академічному журналі групи.

Завдання необхідно оформити у зошит із зазначенням умов, чинників впливу, наслідків рівня складових для регіонів; навести обґрунтовані висновки щодо виконання завдання.

7.3. Семінарське заняття "Тенденції в освітній сфері України".

1. Національна рамка кваліфікацій: сутність, особливості застосування, інтеграція до європейського освітнянського простору.

2. Взаємозалежність рівня освіти і стану здоров'я громадян. Багатовекторний вплив освіти на стан здоров'я.

3. Вища економічна активність, вищий рівень зайнятості, більші можливості знайти роботу для працівників із вищим рівнем освіти.

Абсолютні значення показників по блоку "освіта" в регіонах України в 2017 р. [23]

Регіони	6.1		6.2		6.3		6.4		6.5		за блоком	
	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг
АР Крим
Вінницька	0,0921	6	0,2255	12	0,1731	13	0,1994	12	0,1374	13	0,8275	10
Волинська	0,0784	18	0,2265	3	0,1738	11	0,1994	12	0,1397	4	0,8178	15
Дніпропетровська	0,0872	13	0,2240	18	0,2083	1	0,2061	5	0,1373	14	0,8629	2
Донецька
Житомирська	0,0917	7	0,2246	16	0,1514	21	0,1994	12	0,1371	15	0,8043	19
Закарпатська	0,0785	17	0,2265	3	0,1302	22	0,1927	21	0,1313	22	0,7592	22
Запорізька	0,0909	9	0,2237	20	0,1819	5	0,2111	1	0,1362	17	0,8438	5
Івано-Франківська	0,0673	22	0,2269	2	0,1848	4	0,1994	12	0,1392	6	0,8176	16
Київська	0,1010	1	0,2260	5	0,1624	16	0,2028	8	0,1387	9	0,8309	9
Кіровоградська	0,0902	11	0,2240	18	0,1789	8	0,1977	19	0,1353	19	0,8262	11
Луганська
Львівська	0,0758	19	0,2237	20	0,1811	6	0,2095	2	0,1453	1	0,8355	8
Миколаївська	0,0911	8	0,2237	20	0,1606	17	0,2028	8	0,1400	3	0,8182	14
Одеська	0,0742	21	0,2258	7	0,1738	11	0,1994	12	0,1349	20	0,8081	18
Полтавська	0,0940	5	0,2258	7	0,1933	3	0,2078	4	0,1378	11	0,8586	3
Рівненська	0,0744	20	0,2253	13	0,1547	20	0,2028	8	0,1367	16	0,7939	20
Сумська	0,0991	3	0,2242	17	0,1577	18	0,1961	20	0,1395	5	0,8165	17
Тернопільська	0,0837	16	0,2271	1	0,1742	10	0,1994	12	0,1415	2	0,8260	12
Харківська	0,0900	12	0,2251	14	0,2068	2	0,2095	2	0,1390	7	0,8704	1
Херсонська	0,0870	14	0,2258	7	0,1720	15	0,1994	12	0,1356	18	0,8198	13
Хмельницька	0,1009	2	0,2255	10	0,1723	14	0,2044	6	0,1377	12	0,8409	6
Черкаська	0,0980	4	0,2260	5	0,1800	7	0,2011	11	0,1387	8	0,8438	4
Чернівецька	0,0859	15	0,2255	10	0,1569	19	0,1910	22	0,1335	21	0,7930	21
Чернігівська	0,0905	10	0,2249	15	0,1789	8	0,2044	6	0,1384	10	0,8371	7

¹ Назви показників блоку наведено у табл. 7.2 методики вимірювання регіонального людського розвитку.

**Методики вимірювання регіонального людського розвитку
за блоком "освіта"**

Блоки та показники	Джерело інформації	Характер впливу на ЛР	Стандартне значення	Вага
6.1. Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком 3 – 5 років, %	Поточна статистика	Стимулятор	99,9	0,1057
6.2. Охоплення загальною середньою освітою дітей шкільного віку (6 – 18 років), %	Поточна статистика	Стимулятор	99,9	0,2733
6.3. Частка осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %	Обстеження умов життя домогосподарств	Стимулятор	65,0	0,2094
6.4. Середня тривалість навчання осіб віком 25 років і старше, років	Обстеження умов життя домогосподарств	Стимулятор	15,0	0,2445
6.5. Середній бал за результатами ЗНО (по всіх предметах)	Офіційний звіт про проведення Зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників ЗНЗ України, які виявили бажання вступити до ЗВО	Стимулятор	180	0,1671

Таблиця 7.3

Статистичні значення індексу блоку "Освіта" за регіонами України [23]

№ п/п	Регіони	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1	2	3	4	5	6	7
1	Вінницька	0,8388	0,8498	0,8382	0,8331	0,8275
2	Волинська	0,7931	0,8026	0,8223	0,8171	0,8178
3	Дніпропетровська	0,8531	0,8583	0,8558	0,8487	0,8629
4	Житомирська	0,7895	0,8209	0,8173	0,8084	0,8043
5	Закарпатська	0,7261	0,7561	0,7970	0,7840	0,7592
6	Запорізька	0,8413	0,8612	0,8549	0,8469	0,8438
7	Івано-Франківська	0,7604	0,7534	0,8080	0,8068	0,8176
8	Київська	0,8343	0,8473	0,8672	0,8652	0,8309
9	Кіровоградська	0,8352	0,8318	0,8371	0,8284	0,8262

1	2	3	4	5	6	7
10	Львівська	0,8266	0,8516	0,8366	0,8358	0,8355
11	Миколаївська	0,8202	0,8751	0,8311	0,8205	0,8182
12	Одеська	0,8297	0,8560	0,8384	0,8315	0,8081
13	Полтавська	0,8350	0,8461	0,8404	0,8309	0,8586
14	Рівненська	0,7651	0,7859	0,7866	0,7830	0,7939
15	Сумська	0,8226	0,8471	0,8575	0,8500	0,8165
16	Тернопільська	0,7781	0,8034	0,7957	0,7942	0,8260
17	Харківська	0,8510	0,8780	0,8659	0,8630	0,8704
18	Херсонська	0,8228	0,8313	0,8160	0,8066	0,8198
19	Хмельницька	0,8391	0,8345	0,7942	0,7891	0,8409
20	Черкаська	0,8251	0,8280	0,8605	0,8519	0,8438
21	Чернівецька	0,8112	0,8431	0,8101	0,7996	0,7930
22	Чернігівська	0,8359	0,8272	0,8233	0,8176	0,8371

Таблиця 7.4

Рейтинг блоку "Освіта" у міжрегіональному вимірі [23]

№ п/п	Регіони	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1	2	3	4	5	6	7
1	Вінницька	5	7	9	8	10
2	Волинська	17	19	14	14	15
3	Дніпропетровська	1	4	5	5	2
4	Житомирська	18	17	15	15	19
5	Закарпатська	22	21	19	21	22
6	Запорізька	3	3	6	6	5
7	Івано-Франківська	21	22	18	16	16
8	Київська	9	8	1	1	9
9	Кіровоградська	7	13	10	11	11
10	Львівська	11	6	11	7	8
11	Миколаївська	15	2	12	12	14
12	Одеська	10	5	8	9	18
13	Полтавська	8	10	7	10	3
14	Рівненська	20	20	22	22	20
15	Сумська	14	9	4	4	17
16	Тернопільська	19	18	20	19	12
17	Харківська	2	1	2	2	1

1	2	3	4	5	6	7
18	Херсонська	13	14	16	17	13
19	Хмельницька	4	12	21	20	6
20	Черкаська	12	15	3	3	4
21	Чернівецька	16	11	17	18	21
22	Чернігівська	6	16	13	13	7

Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток

8.1. Аналітично-розрахункове завдання.

1. Населення міста складає 800 тис. осіб; в якості безробітних зареєстровані 13 тис. осіб. Протягом року з підприємств міста вивільнено 44 тис. осіб, з яких 15 тис. працевлаштовані на тих самих підприємствах; на ринок праці вступають 5 тис. осіб, які раніше не працювали; сальдо міграції трудових ресурсів становить 2 тис. осіб. Розрахуйте річну пропозицію робочої сили.

2. У межах попиту і пропозиції робітників підприємств легкої промисловості міста становище спочатку виглядало таким чином, як показано в табл. 8.1.

Таблиця 8.1

Вихідні дані для розрахунку, тис. осіб

Попит П	Пропозиція Проп.	Працевлаштування Прац.	Нестача П – Проп.	Надлишок Проп. – Прац.
6,0	2,0	1,0	4,0	1,0

Місцеві виконавчі органи формують річне регіональне замовлення на додаткове виробництво швейних виробів, розрахований на використання 500 осіб додатково.

Визначити, як змінюються попит, пропозиція, працевлаштування, нестача і надлишок робочих в легкій промисловості міста внаслідок дії замовлення.

3. Чисельність працівників на підприємствах міста на початок року склала 500 тис. осіб, планова чисельність на кінець року – 480 тис. осіб. Протягом року з підприємств міста було вивільнено 60 тис. осіб, з них 28 тис. осіб працевлаштовані на тих самих підприємствах.

Визначити додатковий попит на робочу силу протягом року.

4. Розрахувати поточну пропозицію робочої сили і попит на неї в службі зайнятості, а також реалізовану і нереалізовану пропозицію, якщо відомі дані, наведені в табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Вихідні дані, тис. осіб

Показник	Значення
Незайняті на початок року	479
Незайняті, які звернулися до служби зайнятості протягом року	2278
Звернулося охочих змінити роботу	82
Працевлаштовано незайнятих	2839
Працевлаштовано бажаючих змінити роботу	11
Залишок вакансій	429

5. Визначити, як змінюються попит, пропозиція, потенційне працевлаштування, нестача і надлишок робітничих кадрів в машинобудівній промисловості міста внаслідок дії замовлення на додаткове виробництво машинобудівної продукції, розрахований на використання 1 тис. осіб додатково, якщо початковий попит і пропозиція на робочих становили 10 тис. та 5 тис. осіб відповідно, з яких 2 тис. осіб були працевлаштовані.

6. Визначити перспективну чисельність працездатного населення міста, що потребує робочих місць, за умови, що чисельність трудових ресурсів становить 500 тис. осіб. З них: жінок, які доглядають за малолітніми дітьми – 5 тис. осіб; багатодітних матерів – 0,5 тис. осіб; осіб, які перебувають у стані зміни роботи – 5 тис. осіб; військовослужбовців – 3 тис. осіб; осіб, що потребують навчання з відривом від виробництва – 1,5 тис. осіб.

7. Визначити додатковий попит (ДП) на трудові ресурси протягом року і загальний річний попит (РП) на кадри за галузями і в цілому по господарству, якщо галузева структура зайнятості в господарстві міста характеризується даними, наведеними в табл. 8.3.

Вихідні дані, тис. осіб

Галузь	Чисельність на початок року	Попит на початок року	Кількість вивільнених протягом року	Особи із числа вивільнених працевлаштовані на тих самих підприємствах (план)	Планова чисельність на кінець року
Промисловість	170	21,7	25	10	160
Будівництво	70	11,3	10	3	65
Транспорт	30	5	6	–	25
Сфера послуг	125	6,5	3	2	130
Інше	5	1,5	–	–	7
Разом	400	46	44	15	387

Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток**9.1. Розв'язання кейсу.**

Ви – втомлені дружини олігархів (втомлені від турбот олігархів), вам шалено набридло сидіти вдома і нудитися. У вас є все, і найголовніше – у вас є "голова", і тому прекрасно розумієте, що якщо просидіти вдома ще пару років у такому стані, для вас все може закінчитися дуже сумно. Ви цілком випадково познайомилися одна з одною в літаку, повертаючись з дітьми з відпочинку. Літак робив вимушену посадку і у вас було достатньо часу поговорити. Потім ви прекрасно спілкувалися і через рік купили невеликий ресторан в Карпатах. Ресторан знаходиться в заповідній зоні.

З точки зору ресурсів у вас було все – час, гроші, підтримка близьких і влада. Але виникла одна проблема – екологічна організація зацікавилася проєктом вашого ресторану, тому що він розташовується в екологічній зоні – парку, який входить у всесвітню спадщину ЮНЕСКО. Єдиний вихід – це створити такий ресторан, щоб він задовольнив як екологів, так і попит споживачів.

Вам необхідно скласти бізнес-проєкт нового ресторану з точки зору сталого розвитку з урахуванням таких факторів:

1. Назва ресторану.
2. Територіальний план (опис території та її приблизні розміри).

3. Місія організації.
4. Структура організації (штатний розклад).
5. Переваги вашого ресторану порівняно з іншими конкурентами.
6. Екологічний аспект.

9.2. Аналітичне завдання "Рівень добробуту в регіонах України в 2017 р."

Студентам пропонуються дані щодо значення показників за таким блоком людського розвитку регіонів України в 2017 р., як "Добробут". Використовуючи дані представлені в табл. 9.1 та 9.2 необхідно проаналізувати регіони України за наведеними значеннями. Регіон студенти обирають залежно від номеру за списком в академічному журналі групи.

Таблиця 9.1

Методики вимірювання регіонального людського розвитку за блоком "Добробут"

Блоки та показники	Джерело інформації	Характер впливу на ЛР	Стандартне значення	Вага
4.1. Рівень бідності за відносним критерієм (питома вага населення, еквівалентні сукупні витрати якого не перевищують 75 % медіанного рівня), %	Обстеження умов життя домогосподарств	Дестимулятор	11,0	0,2842
4.2. Питома вага домогосподарств які робили заощадження, або купували нерухомість, %	Обстеження умов життя домогосподарств	Стимулятор	55,0	0,1298
4.3. Кількість мінімальних продуктових кошиків, які можна придбати за середньодушовий дохід	Обстеження умов життя домогосподарств	Стимулятор	3,75	0,2747
4.4. Валовий регіональний продукт (на 1 особу)	Поточна статистика	Стимулятор	2,00	0,1658
4.5. Питома вага домогосподарств, які мають всі товари тривалого користування базового набору (телевізор, холодильник, пральна машина), %	Обстеження умов життя домогосподарств	Стимулятор	100,0	0,1454

**Абсолютні значення показників за блоком "Добробут"
в регіонах України в 2017 р. [23]**

Регіони	4.1		4.2		4.3		4.4		4.5		по блоку	
	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	сума	ранг
Вінницька	0,2343	5	0,0876	9	0,1932	1	0,1111	10	0,0917	18	0,7178	8
Волинська	0,1901	9	0,0749	14	0,1576	22	0,0817	18	0,0871	20	0,5915	17
Дніпропетровська	0,1600	14	0,0973	7	0,1932	1	0,1796	2	0,0966	10	0,7267	6
Житомирська	0,1204	19	0,0849	11	0,1757	17	0,0918	14	0,0851	21	0,5579	19
Закарпатська	0,3578	1	0,0645	16	0,1832	12	0,0613	21	0,1063	1	0,7731	4
Запорізька	0,1822	10	0,1839	1	0,1932	1	0,1423	4	0,0971	9	0,7987	3
Івано-Франківська	0,3578	1	0,0368	20	0,1932	1	0,0887	16	0,0938	14	0,7702	5
Київська	0,1164	21	0,0294	21	0,1728	18	0,1768	3	0,0950	13	0,5905	18
Кіровоградська	0,1613	13	0,0973	7	0,1893	9	0,1131	9	0,0915	19	0,6526	12
Львівська	0,1929	8	0,0595	18	0,1794	14	0,1080	11	0,1055	2	0,6454	14
Миколаївська	0,3027	4	0,1378	3	0,1794	15	0,1193	7	0,1010	5	0,8402	2
Одеська	0,1468	17	0,0492	19	0,1840	10	0,1195	6	0,1017	4	0,6012	16
Полтавська	0,1640	12	0,0793	12	0,1932	1	0,1933	1	0,0923	17	0,7221	7
Рівненська	0,0695	22	0,0639	17	0,1633	19	0,0809	19	0,0973	8	0,4749	22
Сумська	0,1998	7	0,1184	6	0,1824	13	0,0994	12	0,0927	16	0,6927	10
Тернопільська	0,1600	14	0,1204	5	0,1932	1	0,0697	20	0,0984	6	0,6417	15
Харківська	0,1562	16	0,0756	13	0,1840	10	0,1362	5	0,0982	7	0,6501	13
Херсонська	0,1204	19	0,0281	22	0,1610	20	0,0872	17	0,1019	3	0,4985	21
Хмельницька	0,1211	18	0,0659	15	0,1592	21	0,0903	15	0,0932	15	0,5297	20
Черкаська	0,1711	11	0,0859	10	0,1932	1	0,1144	8	0,0965	11	0,6612	11
Чернівецька	0,3578	1	0,1839	1	0,1774	16	0,0557	22	0,0957	12	0,8705	1
Чернігівська	0,2060	6	0,1281	4	0,1906	8	0,0994	13	0,0830	22	0,7071	9

¹ Назви показників блоку наведено в табл. 9.1 методики вимірювання регіонального людського розвитку.

Завдання необхідно оформити у зошит із зазначенням умов, чинників впливу, наслідків рівня складових для регіонів; навести обґрунтовані висновки щодо виконання завдання.

Тема 10. Гендерний розвиток в контексті концепції людського розвитку

10.1. Практичне завдання.

Користуючись доповіддю про людський розвиток 2018 року, дійсним за посиланням [http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update_ru.pdf], необхідно провести дослідження рівня гендерної рівності за будь-якою обраною країною світу, визначаючи причини, фактори та наслідки існуючого становища. Висновки базувати на розрахунках індексу гендерної нерівності за попередні роки, які також доступні на сайті ПРООН (hdr.undp.org).

10.2. Семінарське заняття "Особливості гендерної рівності в Україні".

1. Зміни в економічному і соціальному становищі жінок у XXI столітті.
2. Відмінності в здоров'ї та тривалості життя чоловіків і жінок.
3. Соціальні причини низької народжуваності, хвороб та смертності.
4. Гендерні стереотипи у виборі професії і роду діяльності.
5. Нерівномірний розподіл домашньої роботи в сім'ї.

Рекомендована література

1. Грішнова О. А. Людський розвиток : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2006. – 308 с.
2. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. – Київ : Український ін-т соціальних досліджень, 2003. – 129 с.
3. Людський розвиток в Україні : історичний вимір трансформації державної соціальної політики : [колективна монографія] / за ред. Е. М. Лібанової. – Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2014. – 380 с.
4. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції : [колективна монографія] / відпов. за випуск Л. М. Черенко, О. В. Макарова ; за ред. Е. М. Лібанової. У 2-х томах. – Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. – Т. 1. – 436 с.
5. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз : [колективна монографія] / за ред. Е. М. Лібанової. – Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.
6. Майданік І. П. Українська молодь на ринках праці зарубіжних держав. – Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 176 с.
7. Методика вимірювання регіонального людського розвитку / за ред. Е. М. Лібанової. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, 2012. – 50 с.
8. Населення України: демографічні складові людського розвитку / за ред. О. М. Гладуна. – Умань : Видавець "Сочінський", 2015. – 180 с.
9. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
10. Основы изучения человеческого развития : учебник / под ред. Н. Б. Баркалова. – Москва : Права человека, 1998. – 168 с.
11. Робоча програма навчальної дисципліни "Людський розвиток" для студентів напряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці" денної форми навчання / уклад. Н. С. Маркова. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 47 с.

12. Стрижак О. О. Людський розвиток : конспект лекцій / О. О. Стрижак ; Харк. нац. екон. ун-т. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 123 с.
13. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса : учеб. пособ. / под ред. В. П. Колесова. – Москва : Права человека, 2008. – 636 с.
14. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – Київ : Вид-во "Логос", 2003. – 632 с.
15. Доклады о развитии человеческого потенциала. Программа развития ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://hdr.undp.org>.
16. Документи і матеріали Міжнародної організації праці (МОП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ilo.org.
17. Доповіді про людський розвиток. Сайт Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org>.
18. Индексы и индикаторы человеческого развития. Обновленные статистические данные 2018 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update_ru.pdf.
19. Національна доповідь "Цілі розвитку тисячоліття. Україна 2000 – 2015 рр." [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/monografii/2015%20MDG%20Ukr%20Report%20DRAFT.pdf>.
20. Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://idss.org.ua/ukr_index.html#close.
21. Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" : Указ Президента України ; Стратегія від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
22. Регіональний людський розвиток. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_rlr2017_pdf.pdf.
23. Статистична база для дослідження процесів людського розвитку в світі і в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
24. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Вимірювання рівня людського розвитку.....	10
Тема 1. "Людський розвиток" як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень	10
Тема 2. Сталий людський розвиток	12
Тема 3. Теорія людського капіталу – економічна основа концепції людського розвитку.....	13
Тема 4. Індекс людського розвитку	16
Тема 5. Індекс людського розвитку регіонів України.....	19
Змістовий модуль 2. Складові людського розвитку	23
Тема 6. Здоров'я і тривалість життя населення в контексті людського розвитку.....	23
Тема 7. Освіта, культура, інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку	26
Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток ...	33
Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток.....	35
Тема 10. Гендерний розвиток в контексті концепції людського розвитку	38
Рекомендована література.....	39

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
232 "Соціальне забезпечення"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Агавердієва** Халіда Фаїддіновна
Іванісов Олег Вікторович

Відповідальний за видання *Г. В. Назарова*

Редактор *О. В. Анацька*

Коректор *Н. В. Грінченко*

План 2020 р. Поз. № 92 ЕВ. Обсяг 42 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*